

Вітвицька С.С., Березюк О.С. Форми практичної природоохоронної діяльності школярів // Проблеми формування екологічної свідомості особистості /За ред. О.А.Дубасенюк, О.Є.Антонової: Зб. наук. праць. – Житомир: Житомирський держ. пед. ун-т, 2003. – С. 21-24.

Вітвицька С.С.

доцент кафедри педагогіки;

Березюк О.С.

доцент кафедри педагогіки,

Житомирський державний педагогічний

університет імені Івана Франка

Форми практичної природоохоронної діяльності школярів

Одним із головних завдань екологічного виховання є формування в учнів світогляду майбутнього господаря, а не бездумного нищителя та споживача навколишнього природного середовища. Важливу роль у цьому повинні відігравати методи практичного навчання і виховання: шкільні лісництва, станції юних натуралістів, "Голубі патрулі", гуртки та інше.

З метою залучення учнівської молоді до продуктивної праці в народному господарстві, до практичних дій по охороні природи при загальноосвітніх школах створюються шкільні лісництва. В них діти здобувають навички по охороні, використанню та відтворенню природних ресурсів, готуються до свідомого вибору професії; школярам прищеплюють повагу до праці, любов до природи рідного краю, відповідальне ставлення до неї.

У 18 районах та декількох містах Житомирської області працює 33 шкільних лісництва, в роботі яких бере участь більше тисячі учнів. За шкільними лісництвами закріплено 2200 гектарів лісу.

У вільний від навчання час члени шкільного лісництва організовують конкурси, конференції, випускають стінгазети, переглядають кінофільми на природоохоронну тематику. Для учнів школи та населення читаються лекції на теми: "Охорона навколишнього середовища - справа кожного", "Ліс - твій друг" та ін.

Щороку юні лісничі трудяться і відпочивають у таборах праці і відпочинку. Там молоді природолюби виготовляють шпаківні і синичники, огорожують мурашники, збирають лікарські рослини, дикі плоди та ягоди. Для тварин на зиму заготовляють сіно і гілковий корм. При лісництвах створюються загони "зелених патрулів", які займаються охороною зелених насаджень, проводять чергування у лісі, на площах, де ростуть конвалії, сон-трава, щоб зберегти їх від браконьєрів. Взимку члени загону беруть участь в операції "Ялинка" по охороні ялинкових насаджень.

У шкільних лісництвах є також "Голубі патрулі", які розчищають і самостійно доглядають джерела питної води, озеленяють береги річки Тетерів. Члени секції орнітологів ведуть спостереження за зимуючими і перелітними птахами, а юні орнітологи ведуть орнітологічні дослідження.

За активну участь у природоохоронній роботі шкільні лісництва нагороджуються грамотами і дипломами.

Всі члени шкільного лісництва забезпечені спеціальним одягом. Вони постійні учасники урочистих заходів спецлісгоспазу, школи, міста, тощо.

Трудове виховання, навчання і профорієнтація в шкільному лісництві готує школярів до усвідомленого вибору професії.

На території нашої області беруть свій початок річки Уж, Тетерів, Ірша, Уборть, Жерев. Тому велику роботу в охороні і раціональному використанні водних ресурсів виконують комітети по охороні навколишнього природного середовища, громадськість, члени Українського товариства охорони природи, його секції по охороні води, шкільні лісництва, "голубі патрулі".

Важливу роль в екологічній освіті та вихованні дітей відіграють фенологічні пункти у школі, які допомагають учням здобути навички дослідницької і пошукової роботи.

Фенологічні спостереження сприяють усвідомленню учнями основних закономірностей природи, осмисленню її значення у житті людини.

Виховання в учнів любові й бережливого ставлення до природи, відчуття її краси, передбачає прищеплення дітям навичок високої культури спостережень, вивчення природних явищ та об'єктів. І тут важлива не лише правильна організація процесу спостережень, а й обов'язкове опрацювання й узагальнення їх результатів на уроках географії або біології.

Юні фенологи-школярі виконують спостереження за метеорологічними, гідрологічними явищами, за розвитком рослинного і тваринного світу; діяльністю людини та її впливом на навколишнє середовище.

У процесі спостережень можна перевірити і зробити наукове пояснення народним прикметам про зміну погоди, особливості різних пір року, наприклад: "Собака рие землю - буде дощ; качається по землі - чекай негоду і холод (сніг); лежить згорнувшись - настане похолодання, а витягшись - на тепло". "Якщо влітку на деревах з'являються жовті листки - осінь буде ранньою", "Якщо листопад минає швидко - чекай суворої зими", "Якщо навесні з берези тече багато соку - літо буде дощове" та багато ін.

Великі можливості для аналізу впливу господарської діяльності населення на природу та природні комплекси своєї місцевості дає узагальнення даних по гідрології. Школярі відмічають висоту води в річці (озері), стан і тривалість льодового покриву; режим річки за порами року. Крім того, збирають дані з періодичної преси за останні 30-50 років, розповідей старожилів, літературних джерел про стан водойм рідного села.

Ці пошуки й дослідження мають на меті виявити причини тих чи інших змін, продумати необхідні заходи, щоб не допустити в подальшому негативного впливу людської діяльності на стан місцевої річки або озера;

ознайомити дітей з історією рідного краю, з видами занять односельців, із станом навколишнього середовища та природними ресурсами.

У багатьох школах області результати фенологічних досліджень оформляються у вигляді "Щоденників спостережень", стендів "Фенологія і охорона природи", "Червона книга нашого села"; куточків природи у музеях історії села у вигляді фотографій, малюнків, макетів, де представлені об'єкти живої і неживої природи, що потребують охорони.

Високий ефект у фенологічній діяльності досягається лише за умови спеціально організованої діяльності учнів, яка забезпечує розвиток їх пізнавальних інтересів, формування відповідального ставлення до об'єктів, що потребують уваги і охорони, навичок господарської діяльності, поваги і любові до своєї землі.

Однією з необхідних форм роботи з учнями є екскурсії у природу та на виробництво з метою екологічної освіти та виховання учнів.

Під час екскурсій у природу в учнів розвивається спостережливість, формується вміння виявити зв'язки між життєвими явищами і природними процесами, пробуджується інтерес до навколишнього середовища, до природи рідної землі.

Кожен школяр з радістю вирушає в ліс, до озера чи в парк, але важливо, щоб при цьому він вмів спілкуватися з природою.

Знання, набуті учнями під час екскурсій, мають використовуватись на уроках, в їх практичній діяльності.

Подорожі, екскурсії, виставки-конкурси, кіно-лекторії, екологічні агітбригади, туристичні походи роз'яснюють школярам правила поведінки та ставлення до оточуючого середовища, інформують про стан екології, про необхідні заходи по збереженню балансу в природі.